

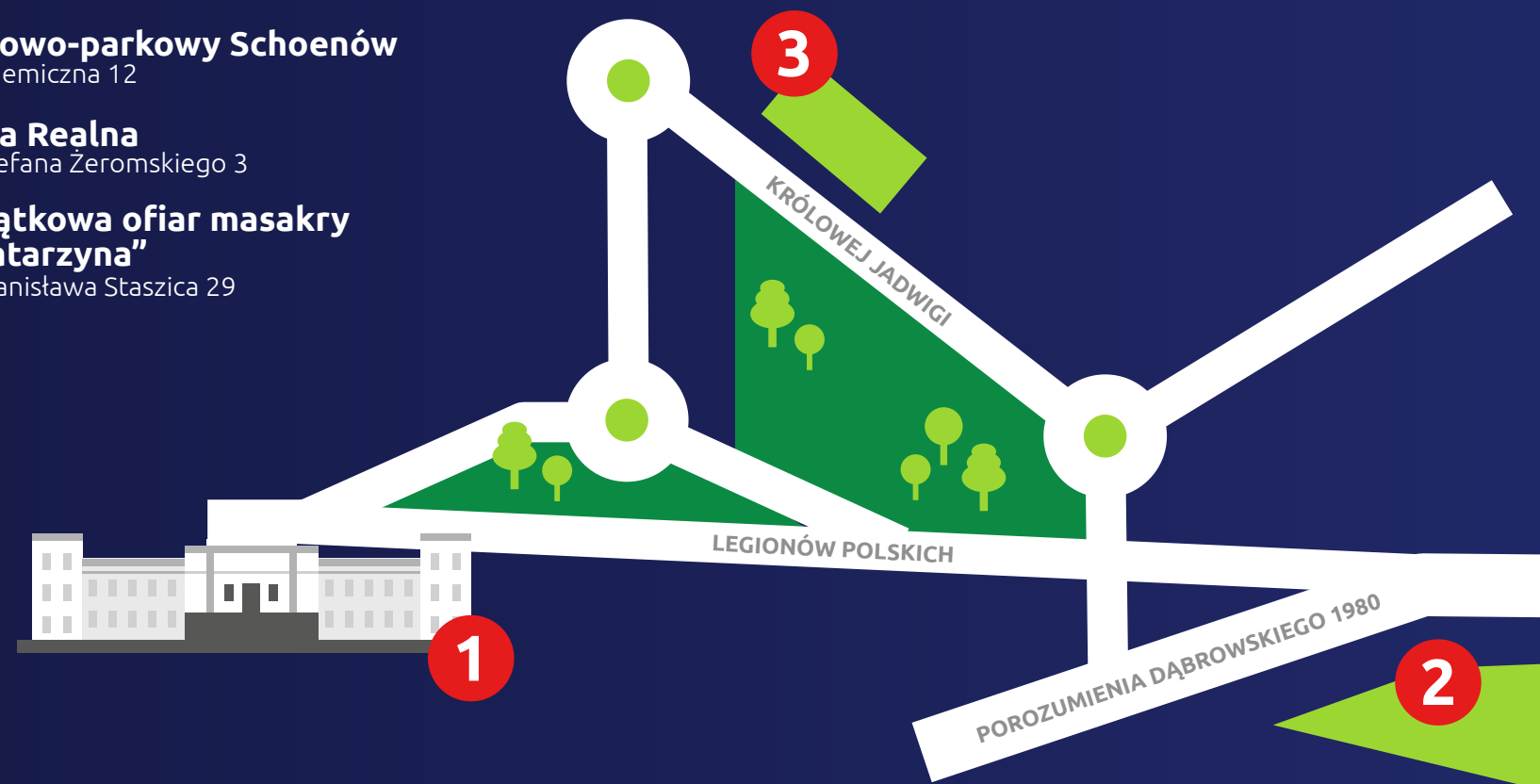
Spacerownik 2025

Pamięć Rewolucji 1905 roku w Zagłębiu Dąbrowskim
i obchody 120. rocznicy Republiki Zagłębiowskiej 1905

1. „Szttygarka” – dawna dąbrowska Szkoła Górnicza
Dąbrowa Górnicza, ul. Legionów Polskich 69
2. Grób Edwarda Miętki, bojowca OB PPS
Dąbrowa Górnicza, ul. Starocmentarna 41
3. Szkoła Podstawowa nr 7 im. Hugona Kołłątaja
Dąbrowa Górnicza, ul. Królowej Jadwigi 11
4. Grób czterech bojowców OB PPS
Będzin, ul. Podzamcze 85, kwatera 13/144
5. Dawny budynek Starostwa Powiatowego
Będzin, ul. Sączewskiego 17
6. Dawne koszary kozackie
Będzin, ul. Sienkiewicza 31-33
7. Rynek w Czeladzi
Czeladź, ul. Kościelna 3
8. Tablica pamiątkowa Pawła Dehnela
Czeladź, ul. Nowopogońskiej 3
9. Dawna cechownia Kopalni Węgla Kamiennego
„Saturn”
Czeladź, ul. Dehnelów 2

10. Zespół pałacowo-parkowy Schoenów
Sosnowiec, ul. Chemiczna 12
11. Dawna Szkoła Reálna
Sosnowiec, ul. Stefana Żeromskiego 3
12. Tablica pamiątkowa ofiar masakry
pod Hutą „Katarzyna”
Sosnowiec, ul. Stanisława Staszica 29

DĄBROWA GÓRNICZA

BĘDZIN

CZELADŹ

SOSNOWIEC

1 „Szttygarka” – dawna dąbrowska Szkoła Górnicza Dąbrowa Górnicza, ul. Legionów Polskich 69

Była to najstarsza szkoła techniczna, nawiązująca do tradycji kieleckiej Akademii Górniczej (1816–1827). Założona w 1889 r. w Dąbrowie Górniczej Szkoła Górnicza „Szttygarka” odegrała ważną rolę w ruchu robotniczym – jej uczniowie tworzyli kółka socjalistyczne i brali udział w rewolucji 1905 r., organizując we wrześniu strajk w obronie języka polskiego i reform szkolnych. W rezultacie szkołę zamknięto w listopadzie 1905 r., a ponownie otwarto w 1910 r., gdzie działała do wybuchu I wojny światowej. Dziś mieści się tutaj Muzeum Miejskie „Szttygarka”.

4 Grób czterech bojowców OB PPS Będzin, ul. Podzamcze 85, kwatery 13/144

11 września 1906 r. w więzieniu będzińskim rozstrzelano czterech członków Organizacji Bojowej PPS: Franciszka Supernaka (21 l.), Józefa Bębasę (20 l.), Teofila Jędrusikę (22 l.) i Józefa Zajacę (20 l.), aresztowanych wcześniej w Sosnowcu-Dańdówce. Rodziny poinformowano dopiero po ich pochowaniu na cmentarzu parafii św. Trójcy przy ul. Podzamcze 85 w Będzinie. Mogiłą opiekowało się Stowarzyszenie Byłych Więźniów Politycznych, które w 1938 r. postawiło tam pamiątkowy nagrobek. W ostatnich latach miejsce to odnowiono dzięki staraniom Towarzystwa Przyjaciół Będzina.

5 Dawny budynek Starostwa Powiatowego Będzin, ul. Sączewskiego 17

W czasie rewolucji 1905–1907 w budynku działało Starostwo Powiatowe, kierowane od lata 1905 r. przez barona Alfreda Mirbacha, który zwalczał przestępczość i oczyścił straż ziemską z nielojalnych członków. 25 sierpnia 1906 r. żołnierze rosyjscy, w odwecie za zamach na patrol policyjny, ostrzelali przypadkowych cywilów przed starostwem – byli ranni, lecz nikt nie zginął. Budynek służył jako siedziba starostwa do 1975 r., później mieścił m.in. bank.

7 Rynek w Czeladzi Czeladź, ul. Kościelna 3

8 maja 1906 r. na rynku w Czeladzi dokonano zamachu na rosyjskiego żandarma Wołkowa. Egzekucję przeprowadził „Czarny Janek”, czyli Bronisław Dorobczyński, późniejszy burmistrz miasta, podczas odpustu wśród kramów i tłumu ludzi. Po zamachu część czeladzkich spiskowców została aresztowana i zesłana na Sybir. Do dziś przy ul. Kościelnej 3 zachował się XVIII-wieczny budynek, w którym ukrywali się spiskowcy.

8 Tablica pamiątkowa Pawła Dehnela Czeladź, ul. Nowopogońskiej 3

Paweł Dehnel (1868–1939) – działacz niepodległościowy i konspirator znany jako „Strychnina”, przyjaciel Józefa Piłsudskiego. Przez wiele lat dostarczał materiały wybuchowe dla Organizacji Bojowej PPS oraz pomagał w przerzutach emisariuszy przez Śląsk do Galicji (1896–1907). Przemyczał broń, prasę konspiracyjną i pieniądze z napadu na pociąg w Bezdanach. Za działalność niepodległościową on i jego żona zostali odznaczeni Krzyżem Niepodległości. W 2019 r., w 80. rocznicę jego śmierci, na cmentarzu odsłonięto tablicę pamiątkową ku jego czci.

10 Zespół pałacowo-parkowy Schoenów Sosnowiec, ul. Chemiczna 12

Zespół pałacowo-parkowy na tzw. Środulce w Sosnowcu to historyczny kompleks rodziny Schoenów – właścicieli sosnowieckich fabryk włókienniczych pochodzących z Saksonii. W jego skład wchodzi dwa pałace: Ernsta Schoena (obecnie Muzeum w Sosnowcu) i Wilhelma, wzniesione pod koniec XIX w., otoczone zabytkowym parkiem. Oskar Schoen, który początkowo mieszkał u stryja Ernsta, w 1905 r. wprowadził się do nowego pałacyku Wilhelma. 12 grudnia tego samego roku został zastrzelony przez bojowców Organizacji Bojowej PPS podczas jazdy powozem z żoną Ilse Wallich. Zginął bezpotomnie w wieku 36 lat, a pochowano go w Werdau w Niemczech.

11 Dawna Szkoła Realna Sosnowiec, ul. Stefana Żeromskiego 3

Była to pierwsza szkoła średnia w Zagłębiu Dąbrowskim, ufundowana w 1894 r. przez przemysłowca Henryka Dietla według projektu Antoniego Jabłońskiego-Jasieńczyka. W czasach zaboru rosyjskiego uczniowie prowadzili działalność konspiracyjną, tworząc kółka samokształceniowe uczące polskiej historii, geografii i języka. Podczas rewolucji 1905 r. protestowali pod gmachem szkoły przeciwko rusyfikacji, organizowali tajne komplety i rozpowszechniali polską literaturę. Obecnie w budynku mieści się Sąd Okręgowy.

3 Szkoła Podstawowa nr 7 im. Hugona Kołłątaja Dąbrowa Górnicza, ul. Królowej Jadwigi 11

Początki szkoły sięgają XIX wieku. Nazywana potocznie „szkołą Kocota”, od nazwiska kierownika, który prowadził ją przez ok. 25 lat – od czasów carskich po okres międzywojenny. Niższy budynek powstał w 1862 r., a wyższy, z unikalną ceglana elewacją, oddano do użytku w 1880 r.; jego projekt prezentowano na światowej wystawie w Paryżu w tym samym roku. Podczas rewolucji 1905–1907 uczniowie szkoły brali udział w strajkach przeciw rusyfikacji, domagając się wprowadzenia języka polskiego.

6 Dawne koszary kozackie Będzin, ul. Sienkiewicza 31-33

W rejonie ulic Sienkiewicza i 1 Maja w Będzinie zachowały się dawne koszary wojskowe z końca XIX w., wybudowane w 1897 r. z inicjatywy przemysłowca Henryka Dietla i wynajmowane armii carskiej. Do I wojny światowej stacjonował tu 14. Pułk Kozaków Dońskich, uczestniczący w tłumieniu rewolucji 1905 r. Po odzyskaniu niepodległości koszary przejęło Wojsko Polskie – mieściły się tu m.in. 35. Pułk Artylerii Lekkiej i 50. Pułk Artylerii Przeciwlotniczej. Zabudowania przetrwały II wojnę światową; do dziś istnieje większość obiektów, w tym kasyno, stajnie i budynki gospodarcze, choć część z nich popada w ruinę.

9 Dawna cechownia Kopalni Węgla Kamiennego „Saturn” Czeladź, ul. Dehnelów 2

Kopalnia węgla kamiennego „Saturn” w Czeladzi powstała w 1887 r. z inicjatywy księcia Hugona zu Hohenlohe-Oehringen, a w 1900 r. przeszła na własność przemysłowców Alfreda Biedermanna i Karola von Scheiblera, którzy utworzyli Spółkę Akcyjną Towarzystwa Górniczo-Przemysłowego „Saturn”. Podczas II wojny światowej należała do koncernu Preussag, a od 1945 r. do Dąbrowskiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego; w latach 1950–1990 funkcjonowała jako KWK „Czerwona Gwardia”, a ostatecznie zamknięto ją w 1996 r. Obecnie trwa adaptacja budynków na Postindustrialne Centrum Dziedzictwa Górnictwa Węglowego. Z kopalni pochodził dynamit dostarczany przez Pawła Dehnela, wykorzystany przez Organizację Bojową PPS podczas akcji na pociąg pod Bezdanami (wrzesień 1908), dzięki której zdobyto 200 tys. rubli dla rozwoju PPS.

12 Tablica pamiątkowa ofiar masakry pod Hutą „Katarzyna” Sosnowiec, ul. Stanisław Staszica 29

9 lutego 1905 r. rosyjscy żołnierze otworzyli ogień do strajkujących robotników huty „Katarzyna” w Sosnowcu. Masakra trwała ok. 15 minut – zginęło 38 osób, a ponad 150 zostało rannych, z czego wiele zmarło później w szpitalach. Ofiary pochowano we wspólnej mogile na cmentarzu w Sosnowcu-Zagórze. Wydarzenie to uznawane jest za jedno z najtragiczniejszych w czasie rewolucji w Królestwie Polskim. 9 lutego 2025 r., w 120. rocznicę masakry, odsłonięto ponownie tablicę pamiątkową na murze dawnej huty, przy ul. Stanisława Staszica w Sosnowcu.